

Werkdocument kick-off 31 januari 2025

Samen bouwen aan de Digitale School voor thuiszittende jongeren

Introductie

Beste deelnemers,

Jullie zijn hier samen met een belangrijke missie: het vormgeven van een digitale school die thuiszittende jongeren weer onderwijs, verbinding en perspectief biedt. De bedoeling van dit document is dat het ons helpt om met een open blik en zonder institutionele belangen na te denken over wat deze jongeren écht nodig hebben in die digitale school.

Het startpunt is een gemeenschappelijk vertrekpunt dat ons allemaal inspireert en aanmoedigt om een succes te maken van die digitale school en echt het verschil te maken voor al die jongeren. Noem het een visie waarmee je elkaar vindt en verbindt in een gedeelde bedoeling en een gedeeld waarom. Aangevuld met een set leidende principes die helpen om vanuit die visie te kunnen (be)sturen, zodat het uiteindelijke hoe vorm kan krijgen in de diverse scholen met de visie als richtinggevend referentiepunt.

In deze workshop neem ik jullie mee langs drie essentiële haltes:

- A. Belang en essentie van een visie op de digitale school?
- B. Volgens welke leidende principes gaan we (be)sturen?
- C. Welke un-values helpen ons om dicht bij onze visie te blijven?

De kwestie

Het overgrote deel van de leerlingen in Nederland volgt naar tevredenheid onderwijs. Sommige leerlingen kiezen daarbij voor een school die nog beter aansluit bij wat ze nodig hebben, zoals een bijvoorbeeld Jenaplan-, Montessori-, Agora-, Democratische- of Vrijeschool. Maar daarnaast is er voor een steeds groter wordende groep leerlingen, ondanks de vele inspanningen om ook voor hen het best aansluitende onderwijs te realiseren, geen passende vorm voorhanden waardoor die leerlingen nu thuiszitten, of dreigen thuis te komen zitten. Voor die leerlingen is de digitale school bedoeld.

Laten we eens even rustig de tijd nemen samen om na te denken over deze leerlingen. Wat missen zij nu? Wat hebben ze nodig? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de digitale school een plek wordt waar zij graag naartoe komen, waar ze naartoe willen blijven komen?

Voor deze workshop staat niet de alomvattende vraag geagendeerd: 'Hoe verhouden wij ons als coalitiepartners tot de overkoepelende opdracht, het starten en uitvoeren van een digitale school?' Die opdracht is jullie missie. Ik ga er voor het gemak even vanuit dat die missie in de coalities besproken en beantwoord is.

A. De Visie

Samen gaan we een visie formuleren op basis van drie blokken, drie vragen die elk een antwoord verdienen als onderdeel van een aansprekende visie.

Het belang van een gedragen en heldere visie bij het vormen van coalities kan bijna niet genoeg benadrukt worden. Wanneer alle betrokken partijen zich kunnen verenigen rond een gemeenschappelijk doel en gedeelde waarden, wordt de basis gelegd voor effectieve samenwerking.

Een duidelijke visie fungeert als een kompas dat de richting aangeeft en helpt om de inspanningen van alle partijen te stroomlijnen. Dit bevordert niet alleen de samenhang en efficiëntie binnen de coalitie, maar versterkt ook het vertrouwen en de betrokkenheid van alle leden.

Bovendien kunnen potentiële conflicten en misverstanden sneller worden opgelost wanneer er een gezamenlijke visie is, omdat deze fungeert als een referentiepunt voor beslissingen. Uiteindelijk leidt dit tot duurzamere oplossingen en een grotere impact van de gezamenlijke inspanningen.

Om tot een sprekende visie te komen helpt het om op drie vragen gezamenlijk antwoord te geven.

1. **Wat zouden deze jongeren missen als de digitale school er niet zou zijn?**
2. **Kunnen we ons verbeelden hoe deze school eruit zou moeten zien? (wanneer we ons kunnen voorstellen dat water brandt, dan kunnen we ons ook voorstellen hoe zo'n nu niet bestaande digitale school eruit kan zien)**
3. **Wat zegt de wetenschap over onze ideeën en de uitvoering daarvan?**

Dit document bevat reflectievragen en ruimte om inzichten te noteren, zodat we samen een gedragen visie kunnen ontwikkelen.

Blok 1: Wat zouden deze jongeren missen als de digitale school er niet zou zijn?

Denk vanuit de beleving van de jongeren. Wat zou het voor hen betekenen als deze school er niet komt?

Reflectievragen:

- Wat ervaren thuiszittende jongeren nu? Wat missen ze het meest?
- Hoe zou het voelen om jarenlang buiten het onderwijssysteem te staan?
- Wat zou hen motiveren om wél weer deel te nemen aan onderwijs?
- Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ze zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelen?
- Wat is essentieel om ze met plezier en vertrouwen dagelijks te laten terugkomen?

Noteer hier jullie inzichten:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: 'wat zouden deze jongeren missen wanneer.....' gaat het erom dat we nadenken over hoe deze jongeren de digitale school gaan beleven zodat ze er elke dag met plezier naartoe blijven komen.

Ik zelf denk dan aan: dat ze weer ergens bij horen, dat ze weer merken dat anderen geïnteresseerd in hun zijn, geïnteresseerd zijn in hun verhalen, dat ze als mens weer tevoorschijn mogen en durven te komen, dat ze zich gezien, gehoord en begrepen voelen, dat ze geen dwang of drang meer ervaren, dat ze ervaren wat vrijheid betekent en hoe dat gevoel je kan helpen om zelf keuzes te maken, dat ze zich veilig voelen omdat ze merken dat mensen er zich om elkaar bekommeren, dat ze samen leren, mens worden, kennis opdoen, die hen motiveert om nog meer kennis op te doen, dat ze hun raadgevers weer vinden, dat ze merken hoe volwassenen voor hun weer het verschil kunnen maken, dat ze vertrouwen ervaren in de ander en in zichzelf en de toekomst, dat ze vrij leren denken en daarvoor uit mogen komen enz

Blok 2: Kunnen we ons verbeelden hoe deze school eruit zou moeten zien, zodat onze visie ook echt praktijk kan worden?

We schetsen hier een visie op de digitale school: een plek waar jongeren zich veilig, gezien en gemotiveerd voelen.

Reflectievragen:

- Hoe starten we de dag op een manier die zorgt voor een gevoel van verbinding?
- Hoe zorgen we ervoor dat elke jongere op zijn eigen manier kan leren en ontwikkelen?
- Welke rol speelt de leraar in deze digitale school?
- Hoe creëren we een omgeving waarin jongeren zonder dwang of drang kunnen leren?
- Hoe zorgen we ervoor dat de digitale school aanvoelt als een echte, warme gemeenschap?

Visuele verbeelding van de digitale school:

(Je mag dit beschrijven, tekenen of op een andere manier uitwerken.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: 'kunnen we ons verbeelden hoe.....' gaat het erom dat we de visie kunnen vertellen op een manier dat de toehoorder de digitale school al voor zich ziet, zonder dat deze helemaal ingevuld wordt.

Ik denk zelf dan aan een groep die elke morgen om 9.00 uur opstart, rustig de tijd neemt om de dag te starten, elkaar te zien en te horen, wie missen we, elkaar te leren kennen, investeert in met en voor elkaar er zijn, en motiveert om aan de slag te gaan. Dat aan de slag gaan doet elke leerling op zijn manier, passend bij zijn zone van naaste ontwikkeling en wat hij kan en wat hij wil. Dat is maatwerk, dat is het edele vakmanschap van de leraar in de digitale school. Zonder dwang of drang mogen leerlingen, samen met elkaar interessante dingen doen, die ze zelf mogen bepalen. Daarna mag elke leerling zelf aan de slag, met zijn project, met zijn vakken, met zijn activiteiten. De leraren plannen tijd in voor elke leerling elke dag

voor een (begeleidings)gesprek, er zijn inspiratielessen, er zijn vaklessen, er is alles wat nodig is om elke leerling op maat te bieden wat hij op dat moment nodig heeft. We sluiten de dag weer af met een gezamenlijk moment.

Blok 3: Wat zegt de wetenschap over onze ideeën en uitvoering?

Hier koppelen we onze visie aan bestaande kennis en onderzoek.

Reflectievragen:

- Wat zegt de wetenschap over het belang van autonomie en motivatie bij leren?
- Hoe kunnen we social presence en telepresence inzetten om online onderwijs 'echt' te laten voelen?
- Wat leren we uit onderzoek over de zone van naaste ontwikkeling?
- Wat is het belang van relatie, vertrouwen en verbondenheid?
- Welke bewezen strategieën kunnen helpen om thuiszittende jongeren te betrekken en gemotiveerd te houden?

Wetenschappelijke inzichten en onderbouwing:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijvoorbeeld: 'wat zegt de wetenschap.....' gaat het erom dat we waar het kan evidence based werken.

Ik denk dan aan evidence over het belang van eigen keuzes om leerlingen gemotiveerd te houden, aan het belang van aandacht en tijd zodat leerlingen zich gezien en gehoord voelen, aan het belang van social presence en telepresence, zodat een online situatie toch heel echt kan voelen, aan het belang van aansluiten bij de zone van naaste ontwikkeling om elke jongere dat te laten doen waar hij aan toe is en waar zijn motivatie ligt, aan het belang van een andere organisatiestructuur om maatwerk ook echt mogelijk te maken, aan het belang van een cultuur van elkaar uitnodigen, aanmoedigen, inspireren en uitdagen enz.

Het vervolg

We hebben nu drie belangrijke bouwstenen om een heldere visie te verwoorden. Waarom gaat de digitale school een oplossing zijn voor de thuiszittende jongeren, hoe ziet die school er op hoofdlijnen in de praktijk uit en wat zijn de wetenschappelijke fundamenten eronder? Dit helpt om van die drie bouwstenen een mooi en inspirerend verhaal dat het begin- en eindpunt is van de digitale school en inspireert en uitnodigt om samen de schouders onder de digitale school te zetten.

 Actiepunten & vervolg:

- Welke inzichten nemen we direct mee in het visiedocument?
- Welke open vragen willen we verder onderzoeken?
- Hoe borgen we dat deze visie breed gedragen wordt?
- Hoe gaan we deze visie vertellen en delen?

 Actiepunten & vervolgafspraken:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Van visie naar praktijk: het belang van leidende principes

De besturen, de samenwerkingsverbanden, de leerplichtambtenaren en de digitale scholen werken samen in een regio. Nadat de coalitie een gemeenschappelijke visie heeft geformuleerd als inspirerende richtinggevende belofte aan thuiszittende leerlingen en hun ouders, is het heel helpend om op voorhand een aantal leidende principes met elkaar af te spreken op basis waarvan vanuit die visie gestuurd en gewerkt gaat worden, zodat de visie ook echt praktijk wordt.

- *Leidende principes zijn de fundamentele, richtinggevende uitgangspunten die raken aan de visie en bestaansgrond van de digitale school en de organisatie daarvan.*
- *Ze ordenen zowel het proces als de inhoud op weg naar de nieuwe gewenste digitale school.*
- *Leidende principes geven antwoord op de vraag: wat zijn we in de kern? Hoe werken we van visie naar praktijk?*
- *Leidende principes ‘onthouden’ wat de praktijk in de digitale school in essentie wil betekenen. Het zijn richtinggevende principes voor eenieder om zich aan te toetsen en om op terug te vallen.*
- *Ze bieden houvast om de keuzes in handelen die gemaakt moeten worden te ijken en te richten. Je gaat ervan uit, keert ernaar terug en je volgt ze na.*

Leidende principes helpen om het juiste gesprek met elkaar te voeren en de juiste vragen aan elkaar te stellen. De leidende principes zouden eigenlijk de wekelijks terugkerende agendapunten moeten zijn, omdat die principes ons helpen om vanuit visie tot de gewenste praktijk te komen. Ze zijn zo anders dat ze ons dwingen anders te sturen en te focussen.

(van ‘hoe we doorgaans naar onderwijs kijken’ naar ‘hoe het gewenst is voor de digitale school’)

Een voorbeeld is

Van	Naar
Nadruk op kwalificatie van leerlingen.	Nadruk op het met plezier naar de digitale school blijven komen en zich verder ontwikkelen.
Focus op voorgeschreven onderwijsinhoud voor leerlingen.	Focus op de aanwezigheid, het plezier en de leerprocessen van de leerlingen.
Kwaliteit zijn de resultaten van de leerlingen.	Kwaliteit is het vakmanschap en het werkplezier van de leraar.
Organisatie op basis van leerstof en lessen.	Organisatie op basis van mogelijkheden, ontmoeting, kansen en eigen keuzes.
Leraren die uitvoeren.	Teams die hun werk zelf organiseren.
Teams of Zoom	Social presence en telepresence
Aanbodgericht leerprogramma.	De leerling maakt zijn eigen leerprogramma.
Kwaliteitszorg gericht op resultaten en eindexamens.	Kwaliteitszorg gericht op met plezier verbinden aan de groep en de manier waarop de digitale school werkt.

Actiepunten & vervolg:

- Welke inzichten nemen we direct mee over onze leidende principes?
- Welke open vragen willen we verder onderzoeken?
- Hoe borgen we dat de leidende principes breed gedragen wordt?
- Hoe gaan we ons aan deze leidende principes houden?

Actiepunten & vervolgafspraken:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

C. Het belang van un-values

Waar je bij leidende principes gaat sturen op gedrag dat je graag wil zien in de nieuwe praktijk, ga je bij un-values sturen op gedrag dat je per se niet meer wil zien, omdat je weet dat wanneer dat gedrag blijft bestaan de nieuwe situatie er nooit zal komen. In de literatuur¹ kom je deze vorm van sturing steeds vaker tegen. Je geeft aan wat per se niet meer passend is in de nieuwe situatie en daarmee creëer je een nieuwe ruimte waarbinnen de digitale school kan ontstaan.

¹ Leiders in cultuurverandering. Jaap Boonstra. 2010 / Hoe ik verander. Shirine Moerkerken. 2015.

Iets verbieden mag dan niet inspirerend zijn, maar met argumenten omkleed is het veranderkundig sturen op un-values van onschatbare betekenis om de digitale school te laten ontstaan en werken vanuit de in de visie geformuleerde bedoeling.

Bij Agora bijvoorbeeld zijn de un-values op het eerste oog royaal in aantal: geen lessen, geen lesrooster, geen huiswerk, geen curriculum, geen homogene klassen, geen summatieve toetsen. Ze zijn voorwaardelijk aan de bedoeling van agora-onderwijs.

 Actiepunten & vervolg:

- Welke inzichten nemen we direct mee over onze un-values?
- Welke open vragen willen we verder onderzoeken?
- Hoe borgen we dat de un-values breed gedragen wordt?
- Hoe gaan we ons aan deze un-values houden?

 Actiepunten & vervolgafspraken:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hartelijke groet,

Jan Fasen
